

VOORWOORD

90 JAAR WT: WAARHEEN MET HET NEDERLANDS?

Toen 90 jaar geleden het eerste nummer van WT verscheen, studeerde de eerste generatie studenten af die haar universitaire opleiding volledig in het Nederlands had genoten. Het had een eeuw geduurd vooraleer de Belgische wetgever zover kwam om universitair onderwijs in te richten in de moedertaal van 60% van zijn bevolking. De Vlaamse beweging had er decennialang strijd voor gevoerd en de strijd voor de vernederlandsing van de ‘Gentse Hogeschool’ – de Rijksuniversiteit Gent – was een symbool geworden voor het bekomen van taalgelijkheid in België en tegen de veronderstelde minderwaardigheid van het ‘regionale’ Nederlands tegenover het ‘universele’ Frans. Het was de symbolische ‘kop’ die erop moest waarbij het niet alleen ging over de vorming van de hersens van een universitaire elite, maar ook over de spits van een brede strijd voor maatschappelijke erkenning van het Nederlands.

De in 1935 door Frans Daels en Jozef Goosenaerts opgerichte Vereniging voor Wetenschap wilde de complexoze omgang met het Nederlands bevorderen door een orgaan te creëren waarin Vlaamse wetenschappers in hun moedertaal de vruchten van hun werk konden presenteren. Een paar jaar na het verschijnen van WT werd de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen en Kunsten vanuit eenzelfde ambitie gesticht. Voor de generaties academici die daarna kwamen, werd de beoefening van wetenschap in het Nederlands steeds meer een evidentie. Het stond een succesvolle internationale profilering niet in de weg. Vlaamse universiteiten deden het goed in allerlei internationale rankings.

Zouden de stichters van WT zich een voorstelling hebben kunnen maken hoe het gesteld zou zijn met hun bekommernissen een kleine eeuw verder in de tijd?

De evidentie dat wetenschap in het Nederlands kan worden bedreven is vandaag helemaal verdwenen. Steeds meer en steeds luider klinkt de roep om de Vlaamse universiteiten de verenigen, de *lingua franca* van de wetenschap. In oktober 2025 publiceerde de krant *De Standaard* een onderzoek naar de toekomst van het Nederlands in het licht van de verengelsing die in tal van maatschappelijke domeinen en in het dagelijkse leven in opmars is. In 2024 werd 97% van de doctoraten aan Vlaamse universiteiten in het Engels geschreven. Aan de Universiteit Gent

(UGent) – de bakermat van WT – waren dat er welgeteld 18 tegenover 760 terwijl ook 1 op 3 masterproeven Engelstalig was. In 2024 verscheen 91 procent van alle academische bijdragen in het Engels. In 2008 was dat nog 76 procent. Het is een trend die niet meer te stoppen is, verzucht Gita Deneckere, decaan van de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de UGent.¹ Zo bekeken voert WT vandaag een *uphill battle*. De verengelsing betreft overigens niet alleen onderzoek en academische publicaties maar ook het onderwijs zelf. Aan de UGent worden bijna 40% van de vakken in het Engels gegeven en het is alleen door limiterende Vlaamse decreten dat dit cijfer niet hoger ligt. De Vlaamse rectoren pleiten er al langer voor om de taaldecreten te versoepelen om zo meer Engelse vakken toe te laten en ook op de academische werkvloer klinkt die eis. Een groep internationale professoren van de KU Leuven -17% van alle professoren komt er uit het buitenland – pleitte onomwonden om de “*ombuigzame taalregels en mandaten die onze regering aan professoren oplegt*” af te schaffen omdat ze in de weg staan van een *futureproof* Vlaanderen.² Het gaat dan in concreto onder meer over de verplichting om Nederlands te leren voor academici die een vaste aanstelling beogen als lesgever (docent) in het hoger onderwijs.³

De strijd voor een Nederlandstalige universiteit was de speerpunt van een ruimere strijd tegen de verfransing die sedert 1830 het gevolg was van een taalsociologisch proces waarbij Nederlandstalige Belgen opwaartse mobiliteit nastreefden door te switchen naar het Frans. Per slot van rekening was het Frans de voertaal van alles wat prestige had in België, zoals universitaire studies. Daardoor was er een continue stijging van het aantal Franstaligen en tweetaligen langsheen de taalgrens, in Vlaamse steden en vooral in en rond Brussel. Dat proces was nog volop aan de gang in de tijd dat WT boven de doopvont werd gehouden. Goossenaerts, de drijvende kracht achter WT en feitelijk hoofdredacteur in de beginjaren, was ook zeer actief in de strijd tegen de verfransing in Brussel en langs de taalgrens.

Ook op dit terrein kan men de vraag stellen of de generatie flaminganten uit de tijd van Goossenaerts zich een voorstelling zou hebben kunnen maken over de verhouding van de twee grote landstalen vandaag in Brussel. Dat het aantal volwassen Brusselaars dat opgroeit in een Nederlandstalig gezin verder is gedaald tot 5,6% zou hen wellicht niet vrolijk stemmen. Maar dat het Nederlandstalig onderwijs in Brussel springlevend is doordat niet weinig Frans- of anderstalig gezinnen hun kinderen naar Nederlandstalige secundaire scholen sturen, zou hen wellicht ten hoogste hebben verbaasd. In september 2025 telde het Nederlandstalig leerplichtonderwijs in Brussel ca. 53.000 leerlingen, wat overeenkomt met een aandeel van iets meer dan 20%. Dat aandeel stijgt al decennia en ook het aantal Nederlandstalige scholen is toegenomen. De *liberté du père de famille*, ooit fel bevochten door het Vlaamsvijandige Front démocratique des Francophones (FDF) is als een boemerang teruggekeerd nu niet meer

1 Cijfers en citaat uit K. Maenhout, Nederlands verdwijnt als wetenschapstaal: 97 procent van de doctoraten verschijnt in het Engels, in: *De Standaard*, 24 oktober 2025.

2 Vlaanderen *futureproof* maken, lukt alleen met Engelse taalvaardigheid, in: *De Standaard*, 20 november 2025.

3 Na twee jaar is het A2-niveau (‘basisgebruiker’) en na vijf jaar het B2-niveau (‘onafhankelijke gebruiker’) van het Europees Referentiekader voor Talen vereist. Zie het artikel van Frank van Splunder in dit nummer.

alleen de kennis van het Frans maar ook van het Nederlands een opwaartse mobiliteit faciliteert. Deze evolutie plaatst het Vlaamse onderwijs in Brussel voor grote uitdagingen, want hoe Nederlandstalig is een Vlaamse school er nog? Dat het 'signum', strafmaatregelen voor het spreken van Nederlands op school, dat nog zoveel emotie opwekte bij de generatie stichters van WT, vandaag een omgekeerd bestaan kent, namelijk als aansporing om Nederlands te spreken in Vlaamse scholen, konden Goossenaerts en co. onmogelijk zien aankomen.

Een en ander heeft de redactie geïnspireerd om voor dit verjaardagsnummer af te wijken van de redactionele lijn die WT nu al exact de helft van haar bestaan volgt. Sedert 45 jaar publiceert WT in principe academisch gevalideerde artikels – versta *papers* onderworpen aan *peer review* om het maar eens in academische *newspeak* te zeggen – over de geschiedenis van de Vlaamse beweging zoals ook de titel van het tijdschrift luidt sedert mijn aantreden als hoofdredacteur tien jaar geleden. Op verzoek van de redactie publiceert Frank van Splunder een stand van zaken over het actuele taalbeleid en -praktijk in het hoger onderwijs in Vlaanderen. De auteur is verbonden aan Linguapolis, het taalinstituut van Universiteit Antwerpen en hij publiceerde eerder over deze materie in een internationaal overzicht van de verengelsing van het hoger onderwijs.⁴ Hij stelt vast dat Engels alomtegenwoordig is op Vlaamse campussen, zowel in formele als in informele contexten, maar ook dat die taal minder dominant is dan soms wordt beweerd. Extern (bijvoorbeeld op websites) lijken Vlaamse universiteiten soms Engelstalige instituten te zijn, maar intern blijft het Nederlands overheersend in onderwijs, publieke activiteiten en interne communicatie. Op de academische werkvloer is er tegenstand tegen het hoger geciteerde standpunt van de Leuvense internationale professoren. Wellicht is dat ook het gevolg van twee eeuwen taalstrijd die Vlamingen gevoelig maakt voor het gevaar van een maatschappelijke elite die een andere taal spreekt dan de bevolking. In een tijd waarin ook academische elites niet meer geloofd worden omdat ze in een 'volksvreemd' waarheidsparadigma zouden leven, krijgt die bekommernis een nieuwe dimensie. En meer *down to earth* kan men zich afvragen of die buitenlandse docenten voor hun leven buiten academia geen baat hebben bij het beheersen van de taal van de samenleving waar ze deel van uitmaken? En dat is tot spijt van wie het benijdt in Vlaanderen toch nog steeds het Nederlands.

In Brussel is dat uiteraard een heel ander verhaal. Jürgen Jaspers is sociolinguïst verbonden aan de Université Libre de Bruxelles (ULB) waar hij aan Département d'enseignement de Langues et Lettres onderzoek doet naar het dagelijkse taalgebruik in de klas, stedelijke meertaligheid, taalideologie en taalstandaardisering. Op verzoek van de redactie publiceert hij in dit nummer zijn observaties van en analyses over hoe in het Vlaamse onderwijs in Brussel een spanning bestaat tussen de wens en verplichting om het Nederlands te handhaven als instructie- en schooltaal en de realiteit van leerlingen die andere thuistalen hebben en vaak het Frans als gedeelde omgangstaal. Leraars manoeuvreren tussen de Nederlandstalige norm, bestraffing van het afwijken ervan en de realiteit dat het handhaven van die norm niet altijd realistisch of zelfs pedagogisch wenselijk is. Het artikel toont de realiteit van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel voorbij de clichés.

— 4 R. Wilkinson & R. Gabriëls (eds.), *The Englishization of Higher Education in Europe*, Amsterdam, 2021.

WT viert zijn goste verjaardag maar op de goste jaargang is het nog wachten tot een jaar na de Belgische *bicentenaire*. WT verscheen niet van 1945 tot 1950 als gevolg van het feit dat Goossenaerts zoals vele anderen van zijn generatie Vlaams-nationalisten tijdens de bezetting bevangen was geraakt door de totalitaire verleiding. Hij sloot aan bij het collaborerende Vlaams Nationaal Verbond (VNV) en werkte actief mee aan de pogingen van deze partij om naast het politieke ook het culturele leven te monopoliseren en te reorganiseren volgens de principes van de nationaalsocialistische Nieuwe Orde. WT heeft in de tweede helft van haar negentigjarig bestaan bijgedragen tot de objectivering van de geschiedenis van de collaboratie en haar nasleep. Die geschiedenis loopt parallel met die van zoveel andere collaboratiebewegingen in het door nazi-Duitsland bezet Europa. Maar de vervlechting ervan met de Vlaamse beweging heeft mogelijk een groter aandeel intellectuelen, schrijvers en kunstenaars meegezogen in de totalitaire verleiding. Schrijversbiograaf Chris Ceustermans publiceert in dit nummer over het doen en laten van Filip De Pillecijn tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het is een voorproef van zijn biografie over de leraar, schrijver, journalist, Vlaams-nationalistische homo politicus en collaborerend ambtenaar die in lente van 2026 zal verschijnen. De schrijver van onder meer *Mensen achter de dijk* en *Monsieur Hawarden* zag in de collaboratie met nazi-Duitsland een uitgelezen kans om autoritaire de leiding te nemen over het culturele leven in Vlaanderen. Zo zetelde hij in de collaborerende Vlaamse Cultuurraad die Goossenaerts en de Vlaamse Vereniging voor Wetenschap “*in de trechter van de culturele bezettingsmachine*” schoof, zo stelt de auteur vast. Na de oorlog werd de Pillecijns collaboratie door vele Vlaamsgezinde publicisten en commentatoren geminimaliseerd, terwijl meer kritische stemmen zijn romans met het Nieuwe Ordebadwater wegsmeten. Meer dan zestig jaar na zijn dood is een minder krampachtige benadering mogelijk, zo blijkt uit de bespreking door Yvan De Maesschalck van drie recente publicaties van en over De Pillecijn. Sigrid Bousset toont in haar biografie van Ivo Michiels aan hoe ook deze belangrijke vernieuwer van de naoorlogse Vlaamse literatuur tijdens de bezetting verleid werd door het nationaal-socialisme en hoe die ervaring de sleutel is tot zijn proza. Nico Van Campenhout geeft in zijn recensie de auteur een eresaluut voor haar genuanceerde benadering van wat voor Michiels een levenslang trauma was.

Vijfenvertig jaargangen en 629 artikels maken van WT een toonaangevend tijdschrift over de geschiedenis van de Vlaamse beweging dat er nog steeds in slaagt om gevestigde en jonge geschiedschrijvers te motiveren om hun onderzoek in het Nederlands te publiceren, zo blijkt ook uit de analyse van de historiografische kosmos van het tijdschrift die Kas Swerts in dit nummer publiceert. De belangstelling voor de geschiedenis van de Vlaamse beweging blijkt ook uit de inzendingen voor de recentste Pil-van Gastelprijs. Uit negen boeken selecteerde de jury twee laureaten: Matthijs de Ridder met zijn biografie over Paul Van Ostaijen en WT-redacteur Kevin Absillis met zijn rehabilitatie van de vaak verguisde auteur die zijn volk leerde lezen. Het juryverslag wordt in dit nummer gepubliceerd. De kwantiteit en kwaliteit van de historiografie over de geschiedenis van de Vlaamse beweging is ook af te lezen uit de begin 2024 gelanceerde digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*. Historica Catherine Lanneau, verbonden aan het Département des Sciences historiques van de Université de Liège publiceert in dit nummer een lovende maar ook kritische recensie met een focus op hoe de encyclopedie de Vlaamse beweging in relatie brengt tot Wallonië en het unitaire België.

De relatie Vlaanderen-België is voortdurend in beweging. De stichtersgeneratie van WT zou zich moeilijk hebben kunnen voorstellen dat een Vlaams-nationalist anno 2025 premier van België zou zijn en daarvoor applaus krijgen van Franstalige Belgen. Bij zijn eerste publieke toespraak tot een zeer Belgischgezind Franstalig gezelschap opperde Bart De Wever de mogelijkheid dat de Belgen in de toekomst elkaar zullen ontmoeten in het Engels. Het brengt ons terug bij taal en hoe de omgang daarmee implicaties heeft op de samenleving. Biedt het Engels een toekomst voor een herwaardering van Belgische samenhangigheid doordat er een nieuwe gemeenschappelijke Engelstalige communicatieruimte zal ontstaan? Of belooft de steeds performanter wordende vertaaltechnologie een toekomst zonder taalbarrières? Die technologie was alvast het glijmiddel om voor de krant die bij haar stichting 107 jaar geleden “*Vlamingen spreekt uw taal*” naast haar tite plaatste, een Franstalige editie op de markt te brengen. *De Standaard* “*en français*” verscheen voor het eerst op 4 december 2025 en ontlokte bij een deel van haar lezers zure reacties van wie er een van mening was dat de stichters van de krant zich zouden omdraaien in hun graf.⁵ Ook toen WT een Franstalige boekbespreking opnam van haar Franstalige redacteur Chantal Kesteloot, reageerden enkele lezers uitgesproken negatief alsof het Nederlands nog zou bedreigd worden door het Frans. Zou Goossenaerts zich in zijn graf omdraaien of zou hij zoals de redactie van *De Standaard* menen dat er een toenemend democratisch tekort is doordat er geen media voor alle Belgen beschikbaar zijn? Als gemeenschappen zich kenmerken door gedeelde communicatie, dan zullen veranderingen in de mogelijkheid tot communiceren impact hebben op de wijze waarop gemeenschappen evolueren. Zo bekeken is het studieterrein waarop WT zich bevindt, verzekert van een boeiende en uitdagende toekomst.

Bij verjaardagen horen attenties. Hopelijk verheugt de lezer van WT zich op dit dubbeldikke verjaardagsnummer

Bruno De Wever, hoofdredacteur

—— 5 F. Van Ongevalle, *De Standaard in het Frans: zijn we nu helemaal gek geworden?*, in: *De Standaard*, 6-7 december 2025.